

Nr 5.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Genom en den 18 december 1953 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 16, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

L a g

om tillägg till militära rättegångslagen den 30 juni 1948 (nr 472).

Härigenom förordnas, att i militära rättegångslagen den 30 juni 1948 skall införas en ny paragraf, betecknad 93 a §, av nedan angiven lydelse.

93 a §.

Ej må i anledning av talan mot hovrätts dom eller beslut, varigenom disciplinstraff ålagts, prövningstillstånd meddelas enligt 54 kap. 10 § 2 rättegångsbalken, med mindre talan avser brott, varå straffarbete eller avsättning kan följa.

Denna lag träder i kraft den 1 april 1954.

Propositionens huvudsakliga innehåll.

För att undanröja en oklarhet i gällande lag föreslås en uttrycklig bestämmelse i fråga om rätten att till högsta domstolen fullfölja talan mot hovrätts dom eller beslut, varigenom disciplinstraff ålagts.

I skrivelse den 10 november 1952 har militieombudsmannen hemställt, att Kungl. Maj:t ville taga under övertvägande vissa i skrivelsen framförda spörsmål om fullföljd av talan mot hovrätts dom eller beslut varigenom disciplinstraff ålagts. Yttranden över skrivelsen, som tillkommit efter hörande av samtliga rikets hovrätter, har efter remiss avgivits av riksåklagarämbetet och 1951 års rättegångskommitté. Tillfälle att avgiva yttrande över skrivelsen har beretts Sveriges advokatsamfund, som dock icke inkommit med något yttrande.

Beträffande innehållet i militieombudsmannens framställning och yttrandena däröver får utskottet hänvisa till s. 4—9 i propositionen.

1 § lagen om disciplinstraff för krigsmän, vilken lag i likhet med hela den nya militära straff- och processlagstiftningen trädde i kraft den 1 januari 1949, stadgar att disciplinstraff är arrest och disciplinbot. Arrest ådömes i minst tre och högst trettio dagar (4 §) samt disciplinbot för minst en och högst tjugu dagar (6 §).

I 6 § militära rättegångslagen föreskrives att med avseende å rättegången i militära mål skall i tillämpliga delar, där ej i nämnda lag eller eljest är särskilt stadgat, gälla vad om rättegång i allmänhet är föreskrivet, därvid disciplinstraff skall anses lika med böter.

Enligt 54 kap. 9 § rättegångsbalken må talan mot hovrätts dom eller slutliga beslut i mål eller ärende, som väckts vid underrätt, ej i vidare mån än som framgår av 10 § komma under högsta domstolens prövning, med mindre högsta domstolen meddelat parten tillstånd därtill.

I 10 § nämnda kapitel stadgas att prövningstillstånd må meddelas allenast om för enhetlig lagtolkning eller rättstillämpning är av synnerlig vikt, att talan prövas av högsta domstolen, eller parten visar att talans prövning eljest skulle ha synnerlig betydelse utöver det mål, varom är fråga (första punkten); eller om anledning förekommer till ändring i det slut, vartill hovrätten kommit, eller eljest med hänsyn till omständigheterna i målet skäl förekommer till talans prövning (andra punkten).

Enligt 12 § andra stycket samma kapitel må i anledning av talan rörande ansvar prövningstillstånd enligt 10 § andra punkten ej meddelas tilltalad med mindre talan avser brott, varå straffarbete eller avsättning kan följa, eller ock annat brott och den tilltalade förklarats straffri på grund av sin sinnesbeskaffenhet eller erhållit anstånd med straffs ådömande eller för brottet dömts till förvaring i säkerhetsanstalt eller annan skyddsåtgärd eller till ungdomsfängelse, fängelse, mistning av befattning på viss tid, dagsböter ej under sextio eller böter omedelbart i penningar ej under 1 500 kronor eller ock blivit fälld till vite omedelbart i penningar ej under nämnda belopp eller för honom bestämts ny minsta tid för förvaring eller internering.

Föredragande departementschefen, statsrådet Zetterberg, har vid lagrådsremissen anfört följande.

»Av utredningen i ärendet framgår att den i 6 § militära rättegångslagen upptagna regeln om disciplinstraffs likställande med böter föranlett osäkerhet om fullföljdsrätten till högsta domstolen i sådana fall, då tilltalad av hovrätt dömes till arreststraff för brott varå straffarbete eller avsättning ej kan följa. De flesta hovrätterna har därvid ansett prövningstillstånd kunna meddelas den tilltalade endast enligt första punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken (s. k. prejudikat- och intressedispens), medan en hovrätt ansett den tilltalade kunna få prövningstillstånd även jämlikt andra punkten i samma lagrum (s. k. ändringsdispens) och i en annan hovrätt den praxis

utbildat sig att fullföljdshänvisning givits enligt båda punkterna i de fall då hovrätten dömt till arrest över femton dagar men endast enligt första punkten då hovrätten ådömt lägre arreststraff. I likhet med militieombudsmannen och samtliga hovrätter anser jag, att den oklarhet som i detta avseende får anses utmärka regeln i 6 § militära rättegångslagen bör undanröjas och att alltså en lagändring i förtydligande syfte bör ske.

Hur en sådan lagändring bör genomföras har varit föremål för delade meningar. För egen del vill jag till en början helt allmänt uttala den uppfattningen att högsta domstolen, sedan en modern muntlig process genomförts även i hovrätterna, mer än tidigare synes böra få karaktären av en prejudikatinstans. Det kan därför enligt min mening finnas skäl att överväga en viss begränsning av de möjligheter att erhålla s. k. ändringsdispens som rättegångsbalken för närvarande ger den tilltalade. Detta spørsmål, som kommer att aktualiseras i och med införandet av ett enhetligt frihetsstraff, kan emellertid icke lämpligen behandlas i detta sammanhang. När det gäller att ta ståndpunkt till det nu väckta förslaget att den, som av hovrätt ådömes mer än femton dagars arrest, bör erhålla prövningstillstånd även enligt andra punkten i 54 kap. 10 § rättegångsbalken, synes mig avgörande vikt icke kunna fästas vid den omständigheten att arreststraffets maximum numera tangerar fängelsestraffets minimum. Arreststraffet bör otvivelaktigt, även i de jämförelsevis mindre talrika fall då det ådömes över femton dagar, anses lindrigare än fängelse. Till belysande härav kan bland annat framhållas att arrest icke verkställs i allmän fångvårdsanstalt utan i militärhäkte samt att dom eller beslut varigenom arrest ålagts icke i något fall skall tillräknas den straffskyldige till sådan förhöjning av straff som omförmäles i 4 kap. 14 § strafflagen. Mot att över huvud taget vägra s. k. ändringsdispens i fråga om arrest har av riksåklagarämbetet anförts, att ett längre arreststraff beträffande fast anställda krigsmän icke sällan kunde ha betydelse för vederbörandes framtid inom krigsmakten. Detta må i och för sig vara riktigt, men när det gäller fast anställda krigsmän torde i regel även ett kortare arreststraff kunna inverka i hög grad menligt på den dömdes framtidsutsikter. Vill man tillmäta denna synpunkt avgörande betydelse, skulle gränsen följaktligen behöva dragas betydligt lägre än vid femton dagars arrest. I så fall bleve emellertid följd, att ett fyra instanssystem komme att råda i flertalet disciplinmål. En sådan ordning synes icke lämplig.

På grund av vad sålunda anförts har jag funnit övervägande skäl tala mot att låta en tilltalad få söka s. k. ändringsdispens, när han av hovrätt ådömes arrest för brott varå straffarbete eller avsättning ej kan följa. Ett uttryckligt stadgande härom, vilket bör omfatta även disciplinbot, synes böra få sin plats i 13 kap. militära rättegångslagen, vari meddelas särskilda bestämmelser om rättegången vid domstol i militära mål.»

Lagrådet har lämnat förslaget utan erinran.

Utskottet. Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa, att förevarande proposition, nr 16, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 4 februari 1954.

På första lagutskottets vägnar:

OLOV RYLANDER.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar Ahlqvist, Branting, Lindblom, Olofsson, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Björnberg, John Johansson och Ollén;

från andra kammaren: herrar Rylander, Lindberg, Landgren, Gustafsson i Borås, fru Johansson i Skövde, herrar Andersson i Björkäng, Lundqvist och fröken Karlsson.